

YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TÜRK MAHKEMELERİNDE TANINMASINDA KAMU DÜZENİNE AYKIRILIK KOŞULU

The Public Policy Exception in the Recognition of Foreign Divorce Judgments by Turkish Courts

Elif Selen BATIGÜN*

Özet

Küreselleşme ve bireylerin artan uluslararası hareketliliği, farklı hukuk sistemleri arasında etkileşimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda, yabancı mahkemelerden alınan boşanma kararlarının, Türk hukuk sisteminde geçerlilik kazanabilmesi için tanıma ve tenfiz mekanizmaları hayati bir rol üstlenmektedir. Nitekim çalışmamız yalnızca yabancı mahkemeden alınan boşanma hükmünün tanınmasıyla sınırlı bir inceleme ihtiva etmektedir. Çalışma konumuzun merkezinde ise 5718 sayılı MÖHUK'ta düzenlenen tanımaya ilişkin öngörülen koşullar arasında yer alan "hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması" şartı yer almaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, yabancı boşanma kararlarının eşlere eşit boşanma hakkı tanınmadan verilmesi, boşanma sebebine dayanmaması, Türk hukukunun hatalı uygulanması veya usule ilişkin temel kurallara aykırılık gibi durumlarda kamu düzenine aykırılık oluşturabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Talak, kamu düzenine aykırı boşanma sebepleri, yabancı boşanma kararlarının tanınması

Abstract

Globalization and the increasing international mobility of individuals have made interaction between different legal systems inevitable. In this context, recognition and enforcement mechanisms play a crucial role in ensuring that divorce decrees issued by foreign courts gain validity within the Turkish legal system. Indeed, this study is limited to the examination of the recognition of divorce judgments rendered by foreign courts. At the core of our research lies the requirement stipulated under Article 54 of the Turkish Private International and Procedural Law (PIPL) No. 5718, which states that the judgment must not be "manifestly contrary to public policy." Accordingly, this study evaluates whether foreign divorce judgments may be deemed contrary to public policy in cases where equal divorce rights are not granted to both spouses, where the judgment lacks a valid ground for divorce, where Turkish law has been misapplied, or where fundamental procedural guarantees have been violated.

Keywords: Foreign divorce judgments, public policy, talaq, grounds for divorce contrary to public policy, recognition of foreign divorce judgments

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 18.07.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 30.10.2025

* Dr. Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Denizli/Türkiye,
E-posta: elifselenbatigun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4027-5645>

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşmenin ivme kazanması ve bireylerin uluslararası do-
laşımının artmasıyla birlikte, aile hukuku kapsamında ortaya çıkan ihtilaflar da
giderek daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu husus, aile hukukuna ilişkin mese-
lelerin yalnızca bir devletin sınırları içinde çözümlenmesini neredeyse imkânsız
hale getirmiştir. Özellikle farklı ülkelerde tesis edilen evliliklerin sonlandırılması
ve bu kapsamda verilen yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması hem
uygulamada hem de doktrinde önem arz eden bir konu haline gelmiştir¹.

Bu noktada, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında
Kanun’da (MÖHUK)² öngörülen tanıma ve tenfiz kurumları, yabancı mahkeme
kararlarına Türk hukuk sisteminde etki tanınmasında merkezi bir rol oynamak-
tadır. Zira yabancı mahkemelerden alınan boşanma kararlarının Türk hukuk dü-
zeninde geçerlilik kazanabilmesi bu kararların tanınmasıyla; velayet ve nafaka
gibi icraya yönelik hükümlerinin bulunması halinde ise bu hükümlerin tenfiiziyle
mümkün hale gelmektedir.

Çalışmamızda ise yabancı bir mahkemenin verdiği boşanma kararındaki bo-
şanma hükmünün tanınmasıyla sınırlı bir inceleme yapılmıştır.

Yabancı bir boşanma kararının tanınması bu kararın, MÖHUK m. 54’te dü-
zenlenen şartları taşımasına bağlıdır. Bu şartlardan biri de Türk mahkemelerinde
yabancı boşanma kararlarının tanınmasında, MÖHUK m. 54(1)(c)’de düzenlenen
“hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması”dır. Bu çalışma konusunun
tercih edilmesinde ise yabancı boşanma kararlarının tanınması davalarında kamu
düzeni müdahalesinin uygulamada en çok karşılaşılan meselelerden biri olması
etkili olmuştur³.

Ne var ki, MÖHUK m. 54(1)(c)’de yer alan “hükmün kamu düzenine açıkça
aykırı bulunmaması” şartının odak noktasında bulunan “kamu düzeni” kavramı,
yabancı mahkeme kararlarının tanınmasında çoğu zaman tartışmaların ve belir-

¹ Hadrian N Hatfield, ‘Private International Law Concepts in Divorce’ (2005) 19[2] American Journal of Family Law 77, 77.

² Resmî Gazete 12/12/2007, 26728.

³ Aydanur Gürzümâr, ‘Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri’ (1994) 14[1-2] Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 21, 43. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 43. Bu sınırlandırma yapılırken AB hukukundaki normatif düzenlemelerin belirli konuları tasnif ediş biçiminden esinlenilmiştir. Zira AB hukukunda boşanmanın kendisine ilişkin kurallar ile velayet veya nafaka gibi boşanmanın fer’isi niteliğinde kabul edilen konuların ayrı yasal düzenlemelere tabi tutulduğu göze çarpmaktadır. Bu kapsamda boşanmanın kendisine ilişkin talepler ile velayet veya nafaka yükümlülüklerine ilişkin uygulanacak hukuk, yetki ve tanıma tenfiz konularının farklı düzenlemelere tabi oldukları görülmektedir. (Francisco De Paula Puig Blanes, ‘Divorce: Jurisdiction, Applicable Law, Recognition and Enforcement’ iç Justice Programme of the European Union (ed), English for Judicial Cooperation in Family Law Handbook (2016) 19, 19.) Çalışmamızın sistematüğünü temellendirmek açısından dikkate aldığımız bir başka eser için bkz.; Gürzümâr (n 3) 42.

sizliklerin merkezinde yer almaktadır. Çünkü kamu düzeni kavramı, somut bir hukuk kuralı olmanın ötesinde, zamana ve ülkeden ülkeye değişebilen bir ölçüt niteliği taşımaktadır. Devletin temel değerlerini, anayasal ilkelerini, toplumun genel ahlak ve adalet anlayışını korumaya yönelik bir güvenlik mekanizması işlevini üstlenen kamu düzeni, milletlerarası özel hukukta kimi zaman esnek, kimi zaman ise katı bir uygulama alanı bulabilmektedir.

Bu kapsamda, yabancı boşanma kararlarının Türk mahkemelerinde tanınmasında, özellikle kararın dayandığı hukuki ve usuli esaslar, kararın taraflar bakımından doğuracağı sonuçlar ile temel hak ve özgürlüklere uygunluk bakımından kamu düzenine aykırılığın dar kapsamda incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda çalışmamızda ilk olarak Türk hukukunda boşanmaya ilişkin maddi hukuk düzenlemelerine ana hatlarıyla yer verilmiş ve ardından karşılaştırmalı hukuk kapsamında boşanma hakkı ve boşanma sebepleriyle sınırlı farklılıklara değinilmiştir. Bu farklılıklar, devletlerin kendi kamu düzeni anlayışları, toplumsal değer yargıları ve aile kurumuna yükledikleri anlamla doğrudan bağlantı kurmaktadır. Bu nedenle yabancı boşanma kararlarının tanınması sürecinde bu farklılıklar özellikle MÖHUK m. 54(1)(c)'de düzenlenen "hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması" şartı bakımından belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Takiben ikinci bölümde, Türk hukukunda tanıma-tenfiz kurumunun işleyişi ekseninde yabancı boşanma kararlarının tanınmasının hukuki çerçevesi ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise MÖHUK m. 54(1)(c) uyarınca yabancı bir boşanma hükmünün hangi durumlarda kamu düzenine aykırılık teşkil edebileceği incelenmiştir. Bu kapsamda kamu düzenine aykırılığın kapsamı, sınırları ve kamu düzenine aykırılık yaratabilecek haller kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

I. MADDİ HUKUK KAPSAMINDA BOŞANMA

A. Türk Hukukunda Boşanma

Boşanma, eşler arasında geçerli bir şekilde kurulan evlilik ilişkisinin; eşler hayattayken, kanunda düzenlenen sebepler doğrultusunda, eşlerden birinin dava açması neticesinde hâkim kararıyla sonlandırılması şeklinde tanımlanmaktadır⁴.

⁴ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Medeni Hukuk* (27. bs İstanbul 2023) 271; Ahmet M Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (4. bs Ankara 2019) 88; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (6. bs Ankara 2015) 637–638; Bilgin Tiryakioğlu, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları Ankara 1996) 1; Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi İstanbul 2019) 103–105; Blanes (n 3) 19–34; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11. bs Beta İstanbul 2024) 166; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10. bs Ankara 2024) 347; Muammer Raşit Seviğ ve Vedat Raşit Seviğ, *Devletler Hususi Hukuku* (3. bs İsmail Akgün Matbaası İstanbul 1962) 486 vd; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23. bs Beta İstanbul 2021) 257.

Türk hukukunda boşanma, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK)⁵ Aile Hukuku kitabında birinci kısmın ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda boşanma, eşlerden birinin Kanunda yazılı boşanma sebeplerinden birine dayanarak boşanma davası açması halinde, hâkim kararıyla gerçekleşebilmektedir⁶.

Boşanma kararı, kişi hallerine ilişkindir. Boşanma kararı verildiği anda etkisini göstermekte ve kişinin kişisel statüsünde değişiklik yaratmaktadır. Bu kararın kesinleşmesiyle taraflar açısından medeni statü değişikliği gündeme gelmektedir. Yani tarafların yeni bir medeni duruma geçmeleri söz konusu olmaktadır. Bu özelliğiyle boşanma kararının “*bozucu yenilik doğuran bir etki*”ye neden olduğu ifade edilmektedir. Kararın kesinleşmesi sonucunda, medeni statünün değişmesinden ötürü taraflar açısından yeniden evlenebilmek mümkün hale gelmektedir⁷. Hukuki statüyü değiştiren boşanma hükmünün yanında bir boşanma kararı ayrıca; mal rejimi tasfiyesi, velayet, kişisel ilişkinin kurulması ve nafakaya ilişkin hükümler içerebilmektedir⁸.

Boşanma davasının tarafları eşler olduğundan bu davada davacı ve davalı sıfatları da sadece eşlere ait olabilmektedir. Bu husus ayrıca dava açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğunu da vurgulamaktadır⁹.

Boşanmada yargılama usulüne ilişkin hükümler TMK m. 184'te düzenlenmiştir. Bu çerçevede hâkimin maddi olgulara yönelik re'sen ya da başvuru üzerine taraflara yemin teklif etme yetkisi bulunmamaktadır (TMK m. 184(2)). TMK m. 184(3)'e göre tarafların ikrarda bulunmuş olmaları hâkimi bağlamayacaktır. Bu durumda bir boşanma sebebine dayanılarak açılan davada davalının bu sebebe yönelik bir ikrarda bulunması halinde bu ikrar hâkimi bağlamayacaktır. TMK m. 184(4)'e göre hâkimin delilleri serbest bir şekilde takdir etme yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda TMK m. 184 hükmü merkezinde hâkimin vicdani kanaatine yer vermektedir. Zira TMK m. 184(1) gereğince, “Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmediği, bunları ispatlanmış sayamaz.” TMK m. 184(6) hükmü ise duruşmanın eşlerden birinin talebiyle gizli yapılabileceğini hükme almaktadır.

Bir boşanma davasının sonuna gelindiğinde hâkim tarafından boşanma ya da ayrılık kararı verilebilmektedir. Çünkü TMK m. 170(3)'e göre, “Dava boşanmaya ilişkinse, ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verilebilir.” Nitekim bu takdir yetkisinin sınırları bulunmaktadır.

⁵ Resmî Gazete 8/12/2001, 24607.

⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 4) 104–105.

⁷ Tiryakioğlu (n 4) 6.

⁸ Akif Karaca, ‘Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi’ (2019) 27[2] Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi 241, 243; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 166-167.

⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 4) 129.

Bu çerçevede TMK m. 166(3)'te düzenlenen anlaşmalı boşanma veya TMK m. 166(4) kapsamında düzenlenen fiili ayrılığa ilişkin boşanma davalarında Kanundaki şartların gerçekleşmiş olması halinde mutlak biçimde boşanmaya karar verilmelidir¹⁰. TMK m. 170(3) hükmü ise davanın yalnızca ayrılığa ilişkin olması halinde boşanma kararı verilemeyeceğini düzenlemektedir.

B. Karşılaştırmalı Hukukta Boşanmaya İlişkin Farklılık Arz Edebilecek Hususlar

1. Boşanma Hakkı Bakımından

Boşanma hakkı bazı durumlarda yalnızca bireylerin boşanma olanağına ulaşabilmesine veya bu imkânın ayrımcılığa yol açmayacak şekilde herkes için eşit şekilde sağlanması gereğine işaret etmektedir. Öğretide bazen kişinin, herhangi bir kusur şartına bağlı olmaksızın tek taraflı olarak evliliği sonlandırma yetkisine sahip olup olmadığı meselesinin de boşanma hakkı ekseninde değerlendirildiği görülmektedir. Bu bakış açısına göre, kişinin boşanma talebinin engellenmesi, onun boşanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Dolayısıyla burada bahsedilen boşanma hakkı, belirli ve somut bir boşanma rejimini talep etme yetkisi şeklinde yorumlanmaktadır¹¹.

Günümüzde birçok hukuk sisteminin boşanmayı kabul ettiği ifade edilmektedir. Bunun yanında “çoğulcu görüş” şeklinde adlandırılan ve evlilik birliğinin devamlılığını vurgulayan hukuk sistemleri bulunmaktadır¹². Bu hukuk sistemlerinde “boşanma” kurumunun bulunmaması esas olarak boşanma hakkının da mevcut olmamasına atıf yapmaktadır. Örneğin, nüfusunun çoğunluğu Katolik olan Filipinler'de¹³ ve Vatikan Şehir Devleti'nde boşanma hukuken yasaktır. Bu çerçevede boşanmaya izin vermeyen Katolik Kilise hukuku esas alındığında adli yargı makamları tarafından ayrılığa veya evlenmenin geçersizliğine karar verilebilmektedir¹⁴.

Katolik Kilise hukukunun mahkeme kararlarına etkisi ise ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişiklik göstermektedir. Kilise mahkemelerinin evliliğe ilişkin kararlarının belirli ölçüde adli mahkemeler nezdinde geçerlilik kazanmasına imkân

¹⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 4) 135-136.

¹¹ Ram Rivlin, 'The Right to Divorce: Its Direction, And Why It Matters' (2013) 4 International Journal of the Jurisprudence of the Family 133, 133-134.

¹² Tiryakioğlu (n 4) 2; Mehmet Tezgel, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Ankara 2012) 4; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku* (2010) 109; Haluk Tandoğan, *Aile Hukuku Ders Notları* (1965) 69; Öztan (n 4) 367.

¹³ Filipinler'de yalnızca ülke nüfusunun yaklaşık %6'sını oluşturan Müslüman azınlığa boşanma hakkı tanınmaktadır. (Nirasha Piyawadani ve Gaea Katreena Cabico, *The Right to Get Divorce (or the Absence of It) in Sri Lanka and the Philippines* (UN Women Asia and the Pacific, 2021) 1.)

¹⁴ Piyawadani ve Cabico (n 13) 1; Tiryakioğlu (n 4) 6; Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (18. bs Beta İstanbul 2024) 258.

tanyan ülkeler arasında Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, İtalya, Portekiz ve İspanya gibi örnekler dikkat çekmektedir. Bu ülkelerde, Vatikan'la yapılan anlaşmaların etkisiyle, boşanma kararı verilmeksizin evliliğin geçersizliğine veya ayrı yaşamaya ilişkin kararların adli yargıda tanındığı görülmektedir¹⁵. Dolayısıyla bu ülkelerde boşanma hakkı bulunmakla birlikte Katolik Kilise hukukunun adli yargı üzerinde belli ölçüde etki gösterdiği söylenebilir.

Günümüzde hukuk sistemlerinin birçoğunda hâkimin boşanma kararı vermesi, evlilik birliğinin taraflarından en az birinin boşanma davası açmasına bağlıdır. Bu hususta eşler arasında eşitlik ilkesi gereği, eşlere boşanma hakkı eşit bir şekilde tanınmaktadır. Nitekim bazı hukuk sistemlerinde boşanma hakkının yalnızca eşlerden birine tanınması söz konusudur¹⁶.

İslam hukuku kapsamında erkeğin tek tarafı olarak kullandığı “talak” (“talaq”) ¹⁷ yetkisi ile gerçekleştirilen “üçlü talak” (“talaq-e-biddah”) ile boşanma hali, bu durumun en tipik örneği olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸. Bu uygulama eşitlik

¹⁵ Charles Donahue Jr, ‘Comparative Reflections of the ‘New Matrimonial Jurisprudence’ of the Roman Catholic Church’ (1977) 75 Michigan Law Review 994, 995; Tiryakioğlu (n 4) 2.

¹⁶ Tiryakioğlu (n 4) 2; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 4) 105; Tezgel (n 12) 5; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. bs İstanbul 2020) 5; Gençcan (n 12) 86–87.

¹⁷ Talak yetkisi, erkek eş tarafından kullanılması “talak” kelimesinin üç kere zikredilmesi suretiyle kullanılmaktadır. Talak yetkisinin yalnızca erkek eş lehine tanınmasının eşler arasında eşitlik ilkesini ihlal etmesinin yanında bu usulün adil olmayan bir uygulama sunduğu da ifade edilmektedir. Şöyle ki insanların öncelikle duygusal varlıklar olması nedeniyle bir anlık öfkeyle “talak” sözcüğünün üç kere söylenmesi söz konusu olabilmektedir. Evlilik gibi önemli bir aile hukuku kurumunun sona ermesi açısından belirlenen bu kolay yöntem insan doğasının karmaşıklığını göz ardı etmektedir. Bir anlık öfke halinin dışında da talak yetkisinin yalnızca kocaya tanınması ve bu yetkiyle boşanmanın kolaylıkla gerçekleştirilebilmesi bu durumun kadınlara karşı kullanılabilmesini olanaklı hale getirmektedir. (Nitika Mahajan, ‘Comparative Study Of Triple Talaq In Different Countries’ (2024) 2[9] Journal of Novel Research and Innovative Development 146, 146.)

¹⁸ Mahajan (n 17) 147-162; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 4) 105; İrham Zahir, “Comparative Analysis of Talaq That Passed Outside the Court in the Perspective of Islamic Law and Compilation of Islamic Law, Jurnal Al-Dustur 4(1), 2021, s. 1-18, s. 1.

Bu ifademiz İslam hukukunun uygulandığı ülkelerde boşanmanın yalnızca erkeğin beyanıyla gerçekleşebilen bir kurum olduğunu anlatmamaktadır. Nitekim bu noktada talak yetkisinin kullanılması halinde yalnızca erkeğe boşanma hakkının tanınmasının söz konusu olmasına dikkat çekilmektedir. Günümüzde Suudi Arabistan, Lübnan, Fas İran ve Pakistan gibi Şeriat hukukunun uygulandığı devletlerde boşanmak isteyen evli bir kadın, yetkili bir mahkemeye başvurarak boşanma talebinde bulunma hakkına sahiptir. Bu süreçte hem tarafların beyanları dinlenmekte hem de olaylar yargıç tarafından değerlendirilmektedir. Bu şekilde mahkeme yoluyla gerçekleşen ayrılık, yalnızca erkeğin tek tarafı olarak kullandığı ‘talak’ yetkisinden farklı olarak, fesih niteliğinde bir boşanma sayılmaktadır. (Sumeyra Yakar, ‘Günümüz Suudi Arabistan Hukuk Sisteminde Örfün Kullanımı: Mahkemelerdeki Boşanmalar’ (2019) 6[11] Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 371, 375; Mahajan (n 17) 147–156.; Zahir (n 18) 16. Suudi Arabistan hukukunda talak yetkisi kullanıldığı anda etki doğurmaktadır. Bu yetkinin bazı durumlarda kadın eşin haberi yokken kullanılması nedeniyle kadınları talak yetkisinden SMS yoluyla haberdar etmek için Suudi Arabistan Adalet Bakanlığı’nın idari bir düzenleme yaptığı ifade edilmektedir. Bu şekilde talak yoluyla boşanma gerçekleştiğinde bildirim yükümlülüğü yerine getirilmektedir. (Mahajan (n 17) 151-152.) Bu hususta

ilkesinin ihlaline yol açarak ayrımcılık yaratmakla kalmamakta, bunun yanında kadının toplum karşısında kendini güvende hissetme şansını yok etmekte yani onun sosyal güvenliğini ve korunma hakkını tamamen elinden almaktadır. Yani talak uygulamasının hukuk öğretisi açısından eşitlik ilkesi, ayrımcılık yasağı ve onurlu bir yaşam hakkının kadınlardan esirgenmesi bağlamında önemli sonuçlara yol açtığı aşıkardır¹⁹. Buna karşın, Birleşmiş Milletler tarafından kaleme alınan 1996 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi²⁰ devletlere, evlilik süreci ile evliliğin sona ermesi aşamalarında kadın ve erkeklerle eşit hak ve yükümlülükler tanıma yükümlülüğü getirmektedir²¹. Sözleşmenin temin ettiği hakların korunması için karı ve kocaya aynı yasal statüyü sağlayacak ve onları tek taraflı boşanmaya karşı koruyacak yasal düzenlemelerin bulunması önem arz etmektedir²².

2. Boşanma Sebepleri Bakımından

Boşanma, aile birliğinin sona ermesini konu aldığından esas olarak kamusal boyuta sahip bir hukuki kurumdur. Bu nedenle boşanmanın belirli sebeplerin varlığı halinde gündeme gelebilmesi söz konusudur. Genel olarak ilgili yasal

bkz.; <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-46770612> Erişim Tarihi 9.7.2025. Nitekim Pakistan hukukunda bir anda üç kere talak sözcüğünün zikredilmesiyle boşanmanın gerçekleşmesi kabul edilmemekte, talak yetkisinin erkek tarafından kullanılmasının ardından 90 gün geçtiği halde erkeğin boşanma yönündeki iradesinin devam etmesi halinde boşanma kesinleşmektedir. (Mahajan (n 17) 152.) İslam hukukunun uygulandığı Irak'ta ise durum farklıdır. Irak hukukunda 1959 tarihli Irak Kişisel Statüler Yasası'nın 35. maddesi, talak beyanının evliliği gerçekten sona erdirmek amacı taşımadığını hükme almaktadır. Aynı zamanda anılan Yasanın 34 ve 39. maddelerine göre talak beyanının belirli bir şer'î usulle mahkeme önünde her iki eş tarafından aynı anda ilan edilmesi ve onaylanması sonucunda mahkeme tarafından boşanma kararı verilebilmektedir. (Mahajan (n 17) 148-149; Zahir (n 18) 16.) İran hukukunda ise "mufavvıda talak" şeklinde adlandırılan ve Türkçeye "devredilmiş talak" olarak çevirebileceğimiz yolla kadınların talak yetkisine sahip kılınabilmeleri mümkündür. Nitekim bu durum yalnızca kadınlara kocalarının bu yetkiyi vermesi yani devretmesiyle ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla İran hukuku kapsamında bir kadın, kocasının bu hakkı kendisine tanınması hâlinde kendi adına boşanma davası açabilmektedir. Bu hakkın, kocanın başka bir kadınla evlenmesi gibi bir şart gerçekleştiğinde kullanılabilir şekilde şartlı niteliği haiz olabilmesi veya mutlak biçimde de tanınabilmesi mümkündür. Teokratik bir devlet olan Fas'ta uygulanan Fas Aile Yasası'na göre talak yetkisinin koca tarafından kullanılmasıyla boşanmak mümkündür. Bu yetki koca tarafından mahkemede, diğer eşinde hazır bulunmasıyla yöneltilebilmektedir. Kadının boşanma davası açabilmesi için ayrıca boşanma sebeplerinin varlığı gerekmektedir. Bir kadın, kocasının maddi bakımdan kendisini geçindirememesi, tedavisi mümkün olmayan kalıcı bir hastalığa yakalanması, müşterek hayat kurmaması ve kocalık görevlerini yerine getirmemesi gibi hallerde mahkemeye başvurarak boşanma talebinde bulunabilmektedir. Lübnan'da da talak yetkisi sadece koca tarafından kullanılabilir. Kadının ise mahkemeye çeşitli boşanma sebeplerinin mevcudiyeti halinde başvurarak boşanabilmesi mümkündür. (Mahajan (n 17) s. 154.)

¹⁹ Mahajan (n 17) 162.

²⁰ Türkçeye "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" şeklinde çevirdiğimiz "Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women"ın İngilizce metni için bkz.; <https://chr-observatories.uwazi.io/en/entity/pruz0c2is28/toc> Erişim Tarihi 7.7.2025.

²¹ Piyawadani ve Cabico (n 15) 1.

²² Mahajan (n 17) 162.

düzenlemelerin tanımladığı, sınırlı sayıda olan bu sebepler doğrultusunda bir boşanma kararının alınabilmesi mümkündür²³.

Boşanma sebeplerinin ileri sürülebilmesi bakımından eşlere eşit fırsat tanımayan hukuk sistemlerinin bulunduğu görülmektedir. Örneğin, İslam hukukunun uygulandığı sistemlerde, yalnızca kocanın ileri sürebileceği boşanma sebepleri bulunmaktadır²⁴.

Boşanma sebeplerinin kategorize edilmesi adına farklı hukuk sistemlerinde benimsenen ilkeler bulunmaktadır. Bu kapsamda ele alınması gereken ilk ilke kusur ilkesi olarak adlandırılmakta ve boşanma sebepleri bağlamında “kusura dayanan boşanma”dan veya “müeyyide teşkil eden boşanma”dan bahsedilmektedir. Yani bu ilkeye göre boşanma sebepleri kusurlu bir harekete dayanmaktadır. Bu ilkeye göre kusursuz eş, diğer eşin kusurlu davranışını boşanma sebebi olarak ileri sürerek dava açabilecektir. Yani söz konusu ilke kusuru bulunmayan eşi koruma amacıyla ona dava açma hakkı tanınmamasını öngörmektedir. Bu hususta boşanma sebeplerinin davalının kusuruna bağlı kılınması söz konusudur²⁵.

Bir hukuk sistemi bakımından boşanma sebeplerinin belirlenmesinde, hukuk düzeninin ait olduğu toplumsal yapının “ahlak anlayışı”da etkili olabilmektedir. Eşlerden birinin suç işlemesi, haysiyetsiz bir yaşam tarzı sürmesi veya mahkûm olması gibi hallerin bu doğrultuda boşanma sebebi olarak kabul edilebilmesi olanaklıdır²⁶. Nitekim ahlak anlayışının toplumdan topluma değişmesi ve sübjektif özellik göstermesi, boşanma sebeplerinin de aynı doğrultuda farklılık göstermesine neden olabilir. Bir toplumun ahlak anlayışına aykırı olan ve ilgili hukuk sistemi açısından bir boşanma sebebi olarak kabul edilen bir davranışın, başka bir devletin hukuku bakımından boşanma sebebi olarak kabul edilmemesi söz konusu olabilmektedir.

Boşanma sebeplerinin belirlenmesinde esas alınan bir diğer ilke ise “elverişsizlik ilkesi”dir. Bu ilke evliliğin taraflarının bir sebeple evliliği devam ettirme kabiliyetlerini yitirmelerine atıf yapmaktadır. Bu doğrultuda beden ve ruh sağlığının kaybı gibi hallerin boşanma sebebi olarak sayılabilmesi gündeme gelmektedir²⁷.

Boşanma sebepleri bakımından esas alınan bir diğer ilke ise 1970’lerde ortaya çıkan “kusurdan bağımsız boşanma devrimi”nin sonucunda kendisine uygulama alanı temin eden “irade ilkesi”dir. Modern hukuk düzenlerinde sıklıkla bu ilkenin boşanma sebeplerinin belirlenmesinde etkili olduğu görülmektedir. Bu ilke doğrultusunda, boşanma sebebinin mutlaka kusur unsuruna dayandırılması zorunlu değildir. Bu çerçevede “kusura dayanmayan boşanma” veya “evlenmenin iflasına

²³ Tiryakioğlu (n 4) 3; Tezgel (n 12) 7; Akıntürk ve Ateş (n 4) 238.

²⁴ Tiryakioğlu (n 4) 4.

²⁵ Tiryakioğlu (n 4) 4; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 4) 105.

²⁶ Tiryakioğlu (n 4) 4.

²⁷ Tiryakioğlu (n 4) 4; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 4) 105.

dayanan boşanma”dan bahsedilmektedir. Eşlerin evliliği karşılıklı olarak sonlandırma iradesine sahip olmaları, bir diğer ifadeyle anlaşmalı boşanma iradelerini ortaya koymaları, pek çok hukuk sisteminde başlı başına bir boşanma sebebi olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, özellikle bireylerin evlilik birliğini sürdürme konusundaki iradelerinin kalmadığı durumlarda, evlilik kurumunun cebri bir birliktelik haline gelmesini engellemeyi ve tarafların kişisel özgürlüklerini korumayı amaçlamaktadır²⁸.

Aile hukuku, onu yaratan toplumun geleneklerinden beslenen bir hukuk dalı olduğundan, boşanma sebeplerine yön veren ilkeler esas olarak boşanmayı düzenleyen hukuk sisteminin ait olduğu toplumun genel yapısını yansıtmaktadır. Dolayısıyla boşanma sebeplerine yön veren her bir ilkenin farklı devlet hukuklarında bağımsız veya birlikte uygulanabilmeleri mümkündür. Boşanma sebeplerini ortaya koyan bu ilkelerin zaman içerisindeki değişimine bakıldığında, boşanmanın geçmişten günümüze daha kolay hale geldiği görülmektedir. Zira geçmişten günümüze eşlerin anlaşması veya evlilik birliğinin sarsılması gibi sebepler oldukça ağır sayılabilecek davranışları içeren kusurlu boşanma sebeplerinin yerini almıştır²⁹.

Özetle karşılaştırmalı hukuk bakımından benimsenen boşanma sebeplerinin; tarafların kusuru, evliliği devam ettirme kabiliyetinin eksikliği ve tarafların anlaşması ekseninde şekillenmesi söz konusudur.

Buna karşın bu ilkeler kapsamında kategorize edilemeyen boşanma sebeplerine de bazı hukuk sistemlerinde rastlanmaktadır. Örneğin, Finlandiya hukukunda, eşlerin tek taraflı boşanma iradelerini mahkemeye iletmeleri halinde boşanma gündeme gelebilmektedir³⁰. Tek taraflı irade beyanına karşı diğer eşin itirazda bulunmasının ise hiçbir önemi bulunmamaktadır. Zira mahkeme tarafından diğer eşin itirazları dikkate alınmamaktadır. Tek taraflı irade beyanının iletilmesinin ardından 6 aylık bir düşünme süresinin geçmesi neticesinde eşlerden biri veya her ikisi boşanmanın kesinleşmesiyle ilgili ikinci bir dilekçe verdiklerinde, boşanmanın gerçekleşmesi söz konusu olmaktadır³¹.

İslam hukuku ekseninde yönetilen hukuk sistemleri açısından da benzer bir uygulama talak yetkisiyle boşanmanın bazı türlerinde gözlemlenebilmektedir. Talak yetkisinin tek taraflı olarak kocaya tanınmasının eşler arası eşitlik ilkesini ihlal etmesinin yanında bu uygulama, boşanma sebebi bakımından da farklılık arz etmektedir. Yani bu durumda boşanma sebebi olarak eşlerden birinin kusuru,

²⁸ Tiryakioğlu (n 4) 4; Liberal González ve Tarja K Viitanen, *The Effect of Divorce Laws on Divorce Rates in Europe* (Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor Bonn 2006) 7; Tezgel (n 12) 4; Akıntürk ve Ateş (n 4) 237; Gençcan (n 12) 100.

²⁹ González ve Viitanen (n 28) 7.

³⁰ Benzer bir uygulamaya Norveç ve İsveç hukuklarında ve Amerika Birleşik Devletleri’nde bazı eyalet hukuklarında rastlanmaktadır. (González ve Viitanen (n 28) 2-10.)

³¹ González ve Viitanen (n 28) s. 8.

elverişsizliği veya eşlerin anlaşmaları gerekmemekte, tek taraflı bir irade beyanıyla adeta “sebepsiz” bir şekilde boşanmanın gerçekleşebilmesi mümkün olabilmektedir.

Öğretide boşanma isteminin tek taraflı irade beyanlarıyla mahkemeye iletilmesine yönelik düzenlemelerin artmasının boşanma istatistiklerinin artmasına neden olacağı ifade edilmektedir³².

II. YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI

Devletlerin yargı yetkisini yargı organları eliyle kullanmaları esas olarak egemenlikle alakalı bir tasarruftur. Bu hususta mahkeme kararlarının belirli bir alanda etki göstermesi söz konusudur. Yani her devlet kendi ülkesi sınırları kapsamında bu yetkilerini bir egemenlik tasarrufu şeklinde kullanmaktadır. Bazı durumlarda ise, mahkeme kararlarının, mahkemenin ait olduğu devletten başka bir devlette sonuç veya etki doğurması gerekebilmektedir. Bu nedenle, günümüzde birçok hukuk sistemi, yabancı mahkeme kararlarının kendi ülkelerinde geçerli olabilmesi için gerekli şartları ve izlenecek usulleri iç hukuklarında düzenlemiş ya da bu konudaki milletkerarası sözleşmelere taraf olmuştur.³³

Yabancı bir mahkemeden alınan kararın Türk hukuku bakımından etki gösterebilmesi için bu kararın niteliğine göre tanınması ya da tenfiz edilmesi gerekmektedir. Yabancı bir mahkeme kararının yerel bir mahkeme kararıyla aynı hukuki sonucu doğurabilmesi için tanıma veya tenfiz kararı verilmesi zorunludur. Bu hususta yabancı bir mahkeme kararının yerel bir mahkeme kararı niteliğini ve kuvvetini haiz olabilmesi yani bu karara “hukuki sonuç bağlanması” için tanıma ve tenfiz isteminin taraflarca Türk mahkemelerine veya makamlarına iletilmesi gerekmektedir³⁴.

Bu bağlamda mahkeme kararlarının iki tip sonuç doğurdıkları ifade edilmektedir. Bunlar; “kesin hüküm kuvveti” ve “icra edilebilirlik” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta tanıma, yabancı bir mahkemeden alınan kararın” kesin hüküm kuvvetinin yabancı bir devlete de teşmili”ni yani yabancı bir devlet nezdinde kabul edilmesini anlatmaktadır. Tanıma kavramı aynı zamanda yabancı bir

³² González ve Viitanen (n 28) 2-4.

³³ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 648; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 112; Nomer (n 4) 507; Gracious Timothy Dunna, ‘Introducing “Public Policy” to Enforcement of Foreign Judgments: Lessons from the Law of Arbitration’ (2018) 2 The Transnational Dispute Management Journal Special Issue on International Commercial and Investment Disputes in and with India 1, 2–3.

³⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 648–650; Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. bs Beta İstanbul 2020) 1; Çelikel ve Erdem (n 14) 721; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (3. bs Yetkin Ankara 2022) 288; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 112; Nomer (n 4) 507; Ruhi (n 16) 89; Tezgel (n 12) 113–114; Şeref Ertaş, ‘Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi’ (1987) 3[1–4] Kudret Ayiter Armağanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 365, 402–403.

mahkeme hararının haiz olduğu kesin hüküm kuvvetinin, icra edilebilirliğinden ayrı biçimde dikkate alınmasına atıf yapmaktadır³⁵.

İcra edilebilir olmayan bir yabancı mahkeme kararının Türk hukuku bakımından doğurabileceği etki, esasen yalnızca bu kararın kesin hüküm kuvvetinin tanınmasıyla sınırlıdır. Bu durumda, söz konusu kesin hüküm etkisinin hukukumuzda geçerlilik kazanabilmesi için Türk mahkemeleri tarafından tanıma kararı verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır³⁶. Tenfiz ise, yabancı bir mahkemeden alınan eda (ifaya ilişkin) kararlarını konu edinmektedir. Zira bu tür kararlar hem kesin hüküm kuvveti hem de icra edilebilirliğe sahip olduklarından, Türk mahkemeleri tarafından tenfiz kararı verilmesi suretiyle Türkiye’de icra kabiliyeti kazanabilmektedir³⁷.

Bu hususta boşanma kararlarının tanınmanın mı yoksa tenfizin mi konusu olabileceği incelenmelidir.

Yabancı mahkemeden alınan bir boşanma kararı bünyesinde tanımaya veya tenfize konu olabilecek farklı nitelikte hükümler içerebilmektedir. Bu bağlamda boşanma kararının bünyesinde bulunan “boşanma hükmü”, yenilik doğurucu, inşai bir karar niteliğindedir. Bu hususta yabancı boşanma kararının yalnızca boşanma hükmünü kapsaması halinde, kararın kesin hüküm etkisi doğurabilmesi, kararın tanınmasına bağlıdır. Buna karşın, yabancı boşanma kararının ayrıca bir eda hükmü içermesi, kararın icrası için tenfiz kararının verilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda boşanma kararında yer alan nafaka ve velayet gibi fer’i veya yan hükümlerin icra edilebilmesi için tenfiz edilmeleri gerekmektedir³⁸.

Çalışmamızda, yabancı mahkemelerce verilen boşanma kararlarının yalnızca boşanma hükmüne ilişkin yönü ele alınacak olması nedeniyle inceleme, boşanma kararının tanıma yoluyla Türk hukuk düzeninde kesin hüküm kuvveti doğurması üzerinde yoğunlaşacak; eda niteliği taşıyan ve icrası gereken hükümlerin tenfizi ise bu çalışmanın sınırları dışında tutulacaktır. Böylelikle, çalışma konusu yal-

³⁵ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 651; Çelikel ve Erdem (n 14) 806; Güngör (n 34) 308; Feriha Bilge Tanrıbilir, ‘Türk Hukukunda Yabancı Makamlarla Verilen Boşanma Kararlarının Tanınmasına İlişkin Gelişmeler’ iç Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli (ed), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş Ankara 2019) 375, 377.

³⁶ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 652; Nomer (n 4) 508.

³⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4); Güngör (n 34) 288; Tanrıbilir (n 35) 376; Nomer (n 4) 512-513.

³⁸ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 655; Gürzumar (n 3) 44; Çelikel ve Erdem (n 14) 807; Sevim Didem Bekiş, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizinde Usul Hukuku Bakımından Kamu Düzenine Aykırılık Halleri* (Seçkin Ankara 2024) 23; Güngör (n 34) 308-310; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 113; Nomer (n 4) 512; Tiryakioğlu (n 4) 7; Ebru Şensöz, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi İstanbul 2012) 298; Patrick Kinsch, ‘Enforcement as a Fundamental Right’ (2014) 7 University of Luxembourg Law Working Paper 540, 540.

nızca statü değişikliği niteliği taşıyan boşanma hükmü bakımından ve tanıma kurumunun sağladığı hukuki etki çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

Yabancı bir mahkemeden alınan kararın tanınması MÖHUK m. 50’de “kararın taşınması gereken nitelikler” ve MÖHUK m. 54 ve m. 55(2)’de düzenlenen diğer koşullar yönünden bir değerlendirme yapılması söz konusu olmaktadır³⁹.

MÖHUK’ta öngörülen şartların yabancı mahkeme kararında bulunması halinde, Türk hâkimi tanıma kararı vermekle yükümlüdür. Bu noktada hâkimin tanıma talebinin değerlendirilmesi aşamasında MÖHUK’da sayılan şartların bir yabancı mahkeme kararı bakımından mevcut olduğunu tespit ettiği halde bu kararın tanınmasını ya da tenfizini takdir yetkisi bağlamında reddedemeyeceği ifade edilmektedir. Tam tersi bir senaryoda, MÖHUK’da zikredilen şartlardan bir kısmının veya şartların tamamının yabancı mahkeme kararı bakımından sağlanamaması halinde hâkimin takdir yetkisini kullanarak bu kararın tanınmasını veya tenfizini kabul etmesi de söz konusu olamaz⁴⁰.

Tanımaya ilişkin ön koşullar MÖHUK m. 50(1)’de sayılmıştır⁴¹. Hükme göre, “Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.”

Tanımanın ön koşulları gereğince, “yabancı bir devlet mahkemesi tarafından verilmiş bir ilam”ın bulunması, “yabancı mahkeme kararının hukuk davalarına ilişkin olması” ve söz konusu kararın kesinleşmiş olması gerekmektedir⁴². Bu doğrultuda yabancı bir mahkemenin verdiği boşanma kararı hukuk davalarına ilişkin olma şartını doğrudan karşılamakta; bunun yanında kararın kesinleşmiş olması halinde bu karar tanımanın ön şartlarını karşılamaktadır.

Tanıma ve tenfiz esas koşulları ise MÖHUK m. 54 uyarınca belirlenmiştir. Bu şartlar; kararın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuya ilişkin olması (MÖHUK m. 54(1)(b)), verilen kararın “kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” (MÖHUK m. 54(1)(c)), kararın “davalının savunma haklarına riayet edilerek” verilmesi (MÖHUK m. 54(1)(d)) ve MÖHUK m.

³⁹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 657; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 117-125; Tanrıbilir (n 35) 377. Bu kapsamda tanıma ve tenfizin “karşılıklılık” koşulu hariç aynı koşullara tabi tutulması söz konusudur. (Nomer (n 4) 547; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 656; Çelikel ve Erdem (n 14) 807; Güngör (n 34) 308.)

⁴⁰ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 657-658.

⁴¹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 663.

⁴² Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 664-676; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 133; Güngör (n 34) 294; Nomer (n 4) 517.

55(2)'ye göre tanıma ya da tenfize engel başka bir nedenin⁴³ bulunmaması şeklinde sayılmaktadır⁴⁴.

III. YABANCI BOŞANMA KARARININ TANINMASINDA KAMU DÜZENİNE AYKIRILIĞIN BİR TANIMA ŞARTI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak

Çalışmamız kapsamında bir boşanma hükmünün tanınmasına ilişkin esas koşulları düzenleyen MÖHUK m. 54(1)(c) uyarınca düzenlenen “kamu düzenine açıkça aykırılık” koşulunun yabancı boşanma kararlarının tanınması bakımından nasıl uygulanacağı ele alınmaktadır. Yabancı mahkemece verilen boşanma kararının yalnızca boşanma hükmü yönünden tanınabilmesine yönelik şartlardan birisi de hükmün Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesidir⁴⁵.

Yabancı bir mahkeme kararındaki boşanma hükmü kapsamındaki kamu düzenine aykırılığın ele almasının, yabancı idari ya da adli makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının doğrudan tesciline⁴⁶ ilişkin 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A'nın “Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” şartı yönünden de özel bir önemi bulunmaktadır. Bu çerçevede boşanma hükmünün tanınmasında dikkate alınan kamu düzeni anlayışının, Nüfus Hizmetleri Kanunu⁴⁷ m. 27/A'da kamu düzeninin çerçevesini de belirlemesi söz konusudur⁴⁸.

Bu çerçevede kamu düzeni, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde temel bir savunma aracı olarak işlev görmekte, kararın Türkiye’de hüküm

⁴³ MÖHUK m. 55(2) uyarınca “Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilâmının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.” Bu noktada yabancı bir mahkeme kararının bir kısmının veya tamamının yerine getirilmiş olması ve yabancı kararın yerine getirilmesi hususunda engel teşkil eden bir sebebin mevcut olması birer tenfiz engeli olarak öngörülmüştür. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 726-729.)

⁴⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) s. 677-726; Nomer (n 4) 518.

⁴⁵ Güngör (n 34) 298; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 138.

⁴⁶ Doğrudan tescil” kavramıyla ilgili ayrıca bkz.; Güngör (n 34) 312; Tanrıbilir (n 35) 378-383.

⁴⁷ Resmî Gazete 29/04/2006, 26153.

⁴⁸ Ayhan İzmirli, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması’ (2018) 22[4] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 67, 104. Maddede öngörülen, yabancı mahkeme kararının kamu düzenine aykırı olmaması şartı, düzenlemenin lafzından anlaşıldığı üzere, tescil talebinin yöneltildiği idari makam tarafından değerlendirilecektir. Ancak bu noktada, idari makama, yabancı bir mahkeme veya idari makam kararının kamu düzenine aykırılık yönünden incelenmesi konusunda tanınan takdir yetkisinin ne ölçüde uygun olduğu ve idarenin böylesi bir değerlendirmeyi yapabilecek uzmanlığa ve donanımına sahip olup olmadığı önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. (Burak Huysal, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili’ (2017) 37[2] Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 473, 494.)

ve sonuç doğurmasını engelleyebilmektedir⁴⁹. Bu nedenle “milletlerarası özel hukukta kamu düzeni” kavramının iç hukuk kapsamında kabul edilen kamu düzeninden⁵⁰ daha dar ve sınırlı bir kamu düzeni anlayışını yansıtmaması gerekmektedir⁵¹.

Öte yandan Nomer, tanıma ve tenfiz hukukunda kamu düzeninin etkisinin görece sınırlı olduğunu, fakat buna karşın uygulama alanının oldukça geniş olduğunu belirtmektedir. Zira tanıma ve tenfizin engellenmesi sonucunu doğuran kamu düzeni müdahalesi hem maddi hukuka hem de usul hukukuna ilişkindir⁵².

Kamu düzeninin “geniş, muğlak, izafi ve değişken” bir kavram olması, kavramın zaman içerisinde değişik şekilde anlaşılmasını ve uygulanmasını da mümkün kılmaktadır⁵³. 2012 tarihli bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu kararında ise kamu düzeni, “niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor bir her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavram” şeklinde tarif edilmiştir⁵⁴. Dolayısıyla somut bir uyumsuzluk bakımından kamu düzenine aykırılığın belirlenmesi, tanıma veya tenfiz anının dikkate alınmasını gerektirmektedir⁵⁵.

Bu çerçevede Yargıtay’ın 1984 tarihli bir kararında⁵⁶, o dönemde Türk hukukunda anlaşmalı boşanma kabul edilmediği için⁵⁷ yabancı mahkemenin anlaşmalı boşanmaya ilişkin kararının tanınması kamu düzenine aykırılık nedeniyle reddedilmiştir. Buna karşın mevcut TMK’nın anlaşmalı boşanmayı hükme alması sebebiyle günümüzde anlaşmalı boşanmanın kamu düzenine aykırı bulunarak bir tanıma engeli teşkil etmesi söz konusu değildir⁵⁸.

Yukarıda yabancı boşanma kararındaki boşanma hükmünün yanında fer’i nitelikte hükümlerinde bulunabileceğini belirtmiştik. Bu doğrultuda boşanma

⁴⁹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 700; Ruhi (n 16) 24; Gürzumar (n 3) 31; Karen E Minehan, ‘The Public Policy Exception to the Enforcement of Foreign Judgments: Necessary or Nemesis?’ (1996) 18 *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review* 795, 795.

⁵⁰ Bu hususta bkz.; Cemile Demir Gökyayla, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni* (Seçkin Ankara 2001) 36.

⁵¹ Ruhi (n 16) 6-7.

⁵² Nomer (n 4) 533-534. Ayrıca bkz.; 3. HD, E 2016/22640, K 2018/9156, T 27/9/2018; 2. HD, E 2023/4533, K 2023/5831, T 30/11/2023 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025.

⁵³ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 704; Ruhi (n 16) 7; Gürzumar (n 3) 24.

⁵⁴ E 2010/1, K 2012/1, T 10/2/2012. (Ruhi (n 18) 7; Gürzumar (n 3) 24.)

⁵⁵ Ekşi (n 34) 295.

⁵⁶ 2. HD, E 1984/2674, K 1984/4577, T 15/5/1984. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 6) 704, dn 505.)

⁵⁷ 1926 tarihli 743 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda, 1988 yılında yürürlüğe giren 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu, anlaşmalı boşanma kurumu hukuk sistemimize girmiştir. (Zeynep Özgenç, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni ile Davanın Esasına Girme (Revision Au Fond) Yasağı Arasındaki İlişki’ (2023) 29[2] *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 1390, 1398, dn 49.)

⁵⁸ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 704, dn. 505; Ayhan Dolunay, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni’ iç *Prof. Dr. Yıldırım Uler’e Armağan* (Lefkoşa 2014) 45, 48; Özgenç (n 58) 1398.

hükmü kamu düzenine aykırı bulunup tanınmadığında, söz konusu kararın içeriğinde bulunan nafaka ve velayete ilişkin hükümlerin tenfizinin de mümkün olmadığı ileri sürülmektedir⁵⁹. Bu çerçevede anlaşmalı boşanma ile birlikte taraflar arasında velayet, nafaka veya mal rejiminin tasfiyesi gibi hususları kapsayan bir protokol düzenlenmişse, bu protokolün anlaşmalı boşanmanın ayrılmaz bir parçası olduğu; dolayısıyla protokol hükümlerinin geçerli olmadığı ya da tenfizinin mümkün olmadığı durumlarda, boşanma kararının tek başına tanınmasının kamu düzenine aykırılık teşkil edebileceğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Protokolün, boşanmanın esaslı unsurlarından biri olarak kabul edildiği hâllerde, protokolün tanınma veya tenfizi sağlanamazsa, anlaşmalı boşanma kararının tanınmasının da MÖHUK m. 54(1)(c) kapsamında engellenmesi gerektiği savunulmaktadır. Ancak, tarafların açıkça protokol hükümlerinin uygulanmaması hâlinde dahi anlaşmalı boşanmayı kabul ettiklerini belirtmeleri halinde ise, boşanma kararının protokolden bağımsız şekilde tanınabileceği ifade edilmektedir⁶⁰.

B. Kamu Düzenine Aykırılığın Tespiti Açısından Öngörülen Sınırlar

Tanınan yabancı boşanma kararının kamu düzenine aykırı olup olmadığını değerlendirmesi, yabancı kararın hüküm fıkralarının değerlendirilmesiyle sınırlıdır. Bu nedenle MÖHUK m. 54(1)(c) özellikle “Hükümün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” ifadesine yer vermiştir⁶¹. Hüküm kararı ya da hüküm fıkraları ise, yargılama sürerken ulaşılan “hukuki sonuç veya sonuçlar”ı yani davanın sona ermesini sağlayan nihai kararı işaret etmektedir⁶².

1997 tarihli bir Yargıtay kararında⁶³ ifade edildiği üzere yabancı mahkemeden alınan boşanma kararının içeriği kapsamında dikkate alınan maddi ve usul hukukuna ilişkin kurallardan bağımsız bir şekilde yalnızca hüküm fıkralarının incelenmesiyle yabancı boşanma kararının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğuna hükmedilmiştir.

Bu durum aynı zamanda revizyon yasağına, yani esasa girme yasağına işaret etmektedir. Bu yasağa istinaden boşanma kararlarının sınırlı biçimde incelenmesi, yabancı mahkemenin uyguladığı maddi hukuk ve usul hukukunun ya da olayların doğruluğunun denetlenememesi anlamına gelmektedir⁶⁴. Zira, “Şu hâlde boşan-

⁵⁹ Tiryakioğlu (n 3) 79.

⁶⁰ Şensöz (n 38) 300.

⁶¹ Nomer (n 4) 531; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) s. 704; Gürzumar (n 3) 30; Bekiş (n 38) 89.

⁶² Nomer (n 4) 531.

⁶³ 2. HD, E 13000, K 14704, T 17/2/1997. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) s. 704-705, dn. 506.)

⁶⁴ Ekşi (n 34) 315-316; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 705; Nomer (n 4) 520; Şensöz (n 38) 298. Ayrıca bkz 2. HD, E 2023/5954, K 2023/6509, T 26/12/2023 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025; Yargıtay’ın 2012 tarihli bir kararında ise Almanya Selgenstadt Asliye Hukuk

ma davasına ilişkin olsa dahi tanıma davası, boşanma istemi niteliğinde kabul edilemez. Tanıma davası, tanınması istenen yabancı ilamın tarafları arasında bir hukuki durumun kanunda gösterilen biçimlere uygun oluştuğunun tespitinden ibarettir. Boşanma olgusu yabancı kesin ilamın oluşması ile tamamlanmıştır⁶⁵.”

Öte yandan, kamu düzenine aykırılığın mevcut olup olmadığı değerlendirilirken, esasa ilişkin kimi konuların değerlendirilmesi istisnai bir biçimde gerekli görülebilir. Bu durumda revizyon yasağının istisnası gündeme gelebilmektedir. Bu durumun özellikle “kamu düzenine aykırılık itirazları”nın incelenmesi bakımından önem arz ettiği ifade edilmektedir. Örneğin, yabancı bir mahkemeden alınan boşanma kararına ilişkin belgelerin sahte olduğu iddia ediliyorsa, tanıma istemiyle Türk hakiminin önüne gelen bu karardaki esasa ilişkin hususlar hakkında zorunlu bir araştırma yapılmasının, “teknik anlamda” esas incelemesi olarak değerlendirilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır⁶⁶.

Tanınması talep edilen yabancı mahkeme kararının, kararın incelendiği forum ülkesinin kamu düzeni ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı hususu, yetkili mahkeme tarafından değerlendirilmektedir⁶⁷. Yabancı bir boşanma kararının Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığını hâkim takdir yetkisi kapsamında belirlemektedir. Takdir yetkisinin sınırlı bir şekilde kullanılması yönünde MÖHUK m. 54(1)(c) hükmünün içeriğinde bulunan “açıkça” sözcüğünün yönlendirici bir ifade olduğu ileri sürülmektedir⁶⁸. Dolayısıyla bu ifade aynı zamanda kamu düzeninin, “son çare” (“ultimum remedium”) olarak devreye girmesi gerektiğini vurgulamaktadır⁶⁹.

Bu çerçevede yabancı bir boşanma kararının Türk kamu düzenine açıkça aykırı kabul edilebilmesi, karar kapsamındaki hüküm fıkralarının yani hukuki hükümlerin, Anayasa’ya ya da Türk hukukunun temel veya vazgeçilmez şeklinde nitelendirilen ilkelerine, Türk toplumunun benimsediği örf, adet ve ahlak kurallarına aykırı sayılacak nitelikte olması gerekmektedir⁷⁰. Bir ülkede hangi ilkele-

Mahkemesince verilen boşanma kararının tanınmasının “talep edilen hükmün içeriğinin ayrıntılı olmadığı” gerekçesiyle reddedilmesi, esasa girme yasağı kapsamında kamu düzenine aykırılık olarak kabul edilmemiştir. (2. HD, E 2011/19791, K 2012/16687, T 18/6/2012. (Ekşi (n 34) 315-316.))

⁶⁵ 2. HD, E 1994/11220, K 1994/12667, T 19/12/1994. (Ali Önal, ‘Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği’ (2017) 37[2] Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 576, 587, dn 33.)

⁶⁶ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 705; Nomer (n 4) 520.

⁶⁷ Hatfield (n 1) 80; Law Commission of India, *Sixty-Fifth Report on Recognition of Foreign Divorces* (Government of India Press Delhi 1977) 105.

⁶⁸ Ruhi (n 16) 52; Gürzumar (n 3) 30; Nomer (n 4) 520.

⁶⁹ Law Commission of India (n 68) 107; Gizem Ersen Perçin ve Dilara Baytaroğlu, ‘Public Order Intervention on the Recognition and Enforcement of Foreign Court Decision’ (2019) 2 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 303, 319; Blanes (n 3) 40.

⁷⁰ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 701; Ruhi (n 16) 26; Gürzumar (n 3) 22; Ekşi (n 34) 298; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 136, dn. 144; Nomer (n 4) 509-520.

rin vazgeçilmez ve temel nitelik teşkil edeceği ise o ülkenin benimsediği hukuk anlayışı ve izlediği hukuk politikası tarafından belirlenmektedir⁷¹.

Takdir yetkisinin sınırlarına ilişkin verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında⁷², “hâkim, milletlerarası özel hukukun varlık sebebinin ve bu hukukun genel prensiplerini dikkate almak durumundadır. Bu itibarla tenfiz hâkimi, sırf Türk hukukundakinden farklı maddi ve usuli kurallar uygulanarak verildiği için yabancı bir kararı kamu düzenine aykırı sayıp tenfizini reddedemez.” şeklinde bu husus vurgulanmaktadır. Bu kapsamda tanıma-tenfize konu olan yabancı mahkeme kararının Türk hukukunun maddi hukuk hükümlerinden farklı kurallara dayanması veya Türk hukukunda olmayan kurallara dayanması, yanlışlıklar veya eksiklikler içermesi bu kararı kamu düzenine aykırı hale getirmeyecektir⁷³. Nitekim Türk hukukunda geçici boşanma kararlarına yer verilmediği için, yabancı mahkemelerce verilen geçici nitelikteki boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması, genellikle Türk kamu düzenine aykırı kabul edilmektedir⁷⁴.

C. Kamu Düzeni Müdahalesine Aykırılık Teşkil Edebilecek Haller

Yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tanınması sürecinde, söz konusu kararların Türk kamu düzenine uygunluğunun incelenmesi, MÖHUK m. 54(1) (c) kapsamında zorunlu bir aşamadır. Tanıma ve tenfiz davalarında MÖHUK’un 50 ve 54. maddelerinde öngörülen koşullar kamu düzeniyle ilgili olduğundan, bu davalarda kural olarak re’sen inceleme ilkesi uygulanmaktadır. Dolayısıyla hâkim, tenfiz şartlarının varlığını tarafların ileri sürmesine gerek kalmaksızın görevi gereği kendiliğinden dikkate almaktadır. Bu kapsamda özellikle yabancı bir boşanma kararının Türk hukuk sistemi bakımından doğurabileceği sonuçların kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmediği her somut olay çerçevesinde ayrıca incelenmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde yabancı boşanma kararlarının tanınmasında kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek bazı haller hem yargı kararları hem de doktrindeki görüşler ışığında sistematik biçimde incelenecektir

1. Yabancı Boşanma Kararında Uygulanan Hukukun Kamu Düzenine Aykırı Bulunması

a. Yabancı Hukukun Uygulandığı Hallerde

Çalışmamızın ilk bölümünde değindiğimiz üzere karşılaştırmalı hukukta boşanma hakkı ve boşanma sebepleri yönünden Türk hukukundan farklı düzenlenen hususlar bulunmaktadır. Bununla birlikte bu farklılıklar tek başına kamu düzenine aykırılığı gündeme getirmeye yeterli değildir.

⁷¹ Gürzûmar (n 3) 22.

⁷² HGK, E 2013/11-1135, K 2014/973, T 26/11/2014; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 700–701.

⁷³ Ekşi (n 34) 298.

⁷⁴ 2. HD, E 5858, K 7609, T 30/6/1999. (Şensöz (n 38) 300.)

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 2012 tarihli kararında⁷⁵ da açıkça ifade edildiği üzere; “...*Burada esas alınması gereken kıstas, yabancı ilamın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa 'da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır.*”

Bu kapsamda, yabancı bir boşanma kararının, eşlere boşanma hakkını eşit şekilde tanımayan bir yabancı hukuk kuralına dayanması veya boşanmanın herhangi bir gerekçeye dayanmaksızın, “sebepsiz” olarak gerçekleştirilmiş olması gibi durumlar, bu başlık altında değerlendirilmelidir. Doktrinde, özellikle İslam ve Musevi hukukunda yalnızca kocanın tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşen talak ve get yoluyla boşanmaların tanınmasının, eşlere eşit boşanma hakkı tanınmaması nedeniyle temel hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açabileceği belirtilmektedir⁷⁶.

Boşanma sürecinde eşler arasında eşitlik ilkesinin ihlal edilmesi durumunda, bu tür kararların Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri zedelediği kabul edilmektedir. Dolayısıyla, eşler arasında eşitliği sağlamayan yabancı boşanma kararları, Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmektedir⁷⁷. Bu hususta talak yetkisinin kullanılmasıyla eşlerin boşanması, doğrudan kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemez. Önceden değindiğimiz üzere, Irak hukukunda talak beyanının geçerli olabilmesi için hem kadının hem de erkeğin mahkeme önünde hazır bulunup iradelerini birlikte beyan etmeleri ve mahkeme tarafından onaylanması gerektiğinden, eşler arası eşitlik ilkesinin bu noktada açıkça ihlal edildiği söylenemez. Benzer şekilde İran hukukunda “mufavvida talak” ile kocanın talak yetkisini kadına devretmesi halinde, kadın kendi adına boşanma davası açma hakkına sahip olduğundan, bu durumda da eşler arasında boşanma hakkı bakımından bir eşitliğin sağlanabilmesi mümkündür.

Öğretide yabancı bir mahkeme tarafından verilen bir boşanma kararının Türkiye’de tanınması talep edildiğinde, Türk hakiminin öncelikle davalı eşin boşanmayı kendi özgür iradesiyle kabul edip etmediğini dikkate alarak karar vermesi gerektiği ifade edilmektedir⁷⁸.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) kararlarında tanıma ve tenfiz yargıcına yalnızca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde (AİHS) düzenlenen

⁷⁵ İBK, E 2010/1, K 2012/1, T 10/2/2012 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025.

⁷⁶ Şensöz (n 38) 299-300; Ata Sakmar, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma* (İstanbul 1976) 137.

⁷⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 701.

⁷⁸ Ayhan İzmirli (n 49) 98-99; Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma* (Beta İstanbul 2006) 82.

temel hakların ihlaliyle sınırlı olmak kaydıyla, içerik denetimi yapma yükümlülüğü getirildiğini söylemek mümkündür. Nitekim AİHM, D.D. v. Fransa davasında, başvuru şikâyetini geri çekmiş olsa da, kadının boşanma iradesi dikkate alınmadan yalnızca kocaya boşanma hakkı tanıyan Cezayir aile hukuku kuralına dayalı boşanma kararının Fransız mahkemelerinde tanınmasını, 7 No’lu Ek Protokol’ün 5. maddesinde güvence altına alınan eşlerin evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde medeni haklardan eşit yararlanma ilkesine aykırı bulmuştur. Bu yaklaşım, AİHM’in tanıma-tenfiz yargıcına, esasa uygulanacak hukukun Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını inceleme zorunluluğu getirerek, esas inceleme yasağına istisna tanıdığını göstermektedir⁷⁹.

Yargıtay’ın bu konuyla alakalı son verdiği kararlarda da bu bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir⁸⁰. Bu kapsamda Anayasa’nın düzenlediği temel hak ve özgürlükleri ihlal eden boşanma kararlarının Türk kamu düzenine açıkça aykırı kabul edilmeleri söz konusu olmaktadır⁸¹.

2018 tarihli bir Yargıtay kararına⁸² konu olan olayda, Türk ve İran vatandaşlarına sahip tarafların İran’da boşanma davası açmaları ve davanın neticelenmesi söz konusu olmuştur. Bu dava neticesinde kocanın üç aylık süre zarfında noter vasıtasıyla boşanma yetkisine sahip kılınmasına karar verilmiştir. Yargıtay, boşanma davasında kadının iradesini dikkate almayan söz konusu kararın Anayasa m. 10’un güvence altına aldığı “kanun önünde eşitlik hakkı”nı ihlal ettiğine hükmetmiştir. Dolayısıyla yabancı boşanma kararının MÖHUK m. 54(1)(c) kapsamında kamu düzenine açıkça aykırı olduğuna ve tanınamayacağına karar verilmiştir⁸³.

⁷⁹ D.D. v Fransa Baş. no 3/22 (AİHM, 8/11/2005) Kararın ilgili bölümü için bkz.; Özgenç (n 58) 1400.

⁸⁰ Özgenç (n 58) 1401.

⁸¹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 701.

⁸² 2. HD, E 2018/3127, K 2018/15305, T 25/12/2018 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 12.07.2025. Karara ilişkin değerlendirme için bkz.; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 701, dn. 501; Güngör (n 34) 309, dn. 226. Aynı yönde verilen Yargıtay’ın 2021 tarihli bir kararına konu olan olayda, kocanın talak yetkisini kullanmasını takiben 3 aylık süre zarfında karısıyla tekrar aile birliği kurmadığı gerekçesiyle Suudi Arabistan Krallığı Cidde Aile mahkemesinde boşanmanın kesinleştiğine dair hüküm kurulması söz konusu olmuştur. Bu durumda da Yargıtay tarafından “kadının iradesinin yok sayılması”nın Türk kamu düzenine açıkça aykırı kabul edilmesiyile tanınmanın reddine karar verilmiştir. Karar için bkz.; 2. HD, E 2020/6076, K 2021/411, T 20/1/2021. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 701.)

⁸³ Kararda, “Tarafların boşanmalarına, yabancı mahkemece karar verilmeyip üç ay süreyle geçerli olmak üzere, erkeğe notere başvurmak suretiyle tek taraflı irade beyanıyla boşanma yetkisinin verilerek kadının iradesinin yok sayılması niteliğindeki karar, Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Bu itibarla yabancı mahkeme kararının tanınmasına karar verilmesi olanağı bulunmamaktadır.” ifadelerine yer verilmiştir.

Buna karşılık, Kadıköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin bu konuda verdiği karar⁸⁴ dikkat çekicidir. Somut olayda, Suudi Arabistan vatandaşı bir erkek, Türk vatandaşı eşini Cidde’de bir kadı önünde düzenlenen talâk senediyle boşamış ve bu karar kesinleşmiştir. Daha sonra, Türk vatandaşı kadın, bu boşanma kararının Türkiye’de tanınması talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, yalnızca kararın hükmünü incelemiş ve tanıma talebinin Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği sonucuna ulaşmıştır. Çünkü somut olayda, kadının tanıma talebiyle mahkemeye başvurusu, boşanma iradesinin açık bir göstergesi olarak kabul edilmiştir

Doktrinde ise tanıma talebinin bizzat Türk vatandaşı kadın tarafından ileri sürülmesi ve diğer gerekli şartların da sağlanmış olması hâlinde, tanıma kararının verilmesinin hukuken yerinde olacağı yönünde değerlendirmeler yer almaktadır. Nitekim Mahkeme, kararın tanınmasının kadın açısından Türk kamu düzenine aykırı bir sonuç doğurmayacağına kanaat getirerek, kadının tanıma talebini kabul etmiştir⁸⁵. Zira bu boşanma talebinin tanınmasını isteyen taraf kadın olduğundan, bu noktada üzerinde durulması gereken mesele, hangi durumlarda bir yabancı boşanma kararının tanınmasının reddedilmesinin, tarafların temel haklarının ihlaline yol açabileceğidir⁸⁶.

Görüldüğü üzere, Türk hukuku kapsamında kocanın tek taraflı irade beyanıyla boşanmak mümkün olmamakla birlikte, yabancı bir mahkemenin talak ile boşanmayı hükme bağlayan kararının ülkemizde tanınabilmesi olasılık dahilindedir⁸⁷. Doktrinde, aile hukukuna ilişkin kararlar söz konusu olduğunda, kamu düzeni istisnasının uygulanma eşiğinin daha düşük olduğu ileri sürülmektedir⁸⁸.

İkinci durumda ise, yabancı bir mahkeme tarafından herhangi bir boşanma sebebine dayanmaksızın verilen boşanma kararının, tanınması amacıyla Türk mahkemelerine sunulması hâlinde, bu kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

Bu hususta Finlandiya, İsveç, Norveç ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bazı eyaletlerin maddi hukuklarında boşanmanın eşlerden birinin tek taraflı iradesiyle gerçekleşmesi halinde, sebebe dayanmayan bir boşanmanın söz konusu olduğu kanaatini taşımaktayız⁸⁹. Çünkü tek taraflı boşanma kararı, karşılaştırmalı hukukta boşanma sebepleri açısından benimsenen ilkelerin hepsini dışlamaktadır. Bu usul, eşlerin karşılıklı rızasına, evliliği devam ettirme olanaklarına veya kusurlarına odaklanmamaktadır.

⁸⁴ Kadıköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesi, E 1990/853, K 1991/941, T 7/2/199. Kararın ilgili kısmı için bkz.; Özgenç (n 58)1400.

⁸⁵ Özgenç (n 58) 1400-1401.

⁸⁶ Kinsch (n 38) 540.

⁸⁷ Ersen Perçin ve Baytaroğlu (n 70) 319.

⁸⁸ Yuhan Ji, *Recognition of Foreign Judgments* (Eleven Den Haag 2022) 61.

⁸⁹ González ve Viitanen (n 28) 2-10.

Türk hukukunda ise boşanma, aile birliğinin sona erdirilmesini konu edinen ve esas itibarıyla kamu düzeniyle yakından ilişkili bir hukuki kurumdur. Anayasa m. 41 kapsamında ailenin korunması bir hak olarak düzenlenmiş ve Türk hukukunda boşanmanın gerçekleşebilmesi için TMK kapsamında öngörülen belirli ve sınırlı sebeplerin bulunması zorunlu tutulmuştur. Dolayısıyla bir boşanma sebebinin varlığına gerek duymaksızın, tek taraflı bir beyanla boşanmayı mümkün kılan bu usulün, bir yabancı mahkeme kararına konu olması ve bu kararın Türk mahkemelerinin önüne tanıma istemiyle gelmesi halinde, MÖHUK m. 54(1)(c)'nin uygulanacağını ve tanıma talebinin reddedileceğini düşünmekteyiz.

b. Yabancı Mahkeme Tarafından Türk Hukukunun Hatalı Uygulanması Halinde

Yabancı bir mahkemede görülen boşanma davasında esasına uygulanan hukukun Türk hukuku olması halinde, Türk hukukunu “hatalı uygulaması” söz konusu olabilmektedir.

Bu durumda yabancı mahkeme kararının tanınma talebiyle Türk mahkemesinin önüne gelmesi halinde kamu düzenine aykırılık nedeniyle tanıma talebinin reddedilmesi gündeme gelebilecektir. Esasa girme yasağı gereği hâkim, Türk hukukunun yanlış uygulanıp uygulanmadığını incelerken yeni maddi vakıa veya hukuki sebeplerin ileri sürülmesine imkân tanıyamaz. Dolayısıyla hâkim, ancak yabancı boşanma kararından Türk hukukunun hatalı şekilde uygulandığının açıkça anlaşılması hâlinde ve bu durumun kamu düzenine açıkça aykırılık oluşturduğunu tespit ederse tanıma veya tenfizi reddedebilecektir. Nitekim Yargıtay da 26.05.1988 ve 14.04.1987 tarihli kararlarında⁹⁰, Türk hukukunun yanlış uygulandığının yeni maddi vakıa ve delillerle ispat edilmesini aramamış; yabancı kararda dayanak yapılan Medeni Kanun hükmünün unsurlarının mevcut olup olmadığının ve hangi delillerin toplandığının karar metninden anlaşılmasını, tanıma veya tenfiz talebinin reddi için yeterli kabul etmiştir. Bu durumda önem arz eden husus, Türk hukukunun hatalı uygulandığını ileri sürerek itiraz eden davalının, bu itirazını yabancı mahkeme nezdinde de ileri sürmüş olmasıdır⁹¹.

Buna karşın Yargıtay 2008 tarihli bir kararında⁹², yabancı mahkeme kararında Türk hukukunun “yanlış uygulanması başlı başına kamu düzenine aykırı değildir.” şeklinde ifade etmek suretiyle Türk hukukunun hatalı uygulanmasının daima kamu düzenine aykırılık yaratmadığını vurgulamaktadır⁹³.

⁹⁰ 2. HD, E 1988/3211, K 1988/5558, T 26/5/1988 ve 2. HD, E 1987/2561, K 1987/3270, T 14/4/1987 sayılı kararların ilgili kısımları için bkz.; Gürzumar (n 3) 49.

⁹¹ Ruhi (n 16) 55-56; Gürzumar (n 3) 48-49.

⁹² argıtay 2. HD, E 2017/16684, K 2018/16665, T 4/12/2008. (Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 137-138, dn. 146.)

⁹³ Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 137. Kararda ayrıca “...Türk hukuk düzeninin temelini teşkil eden ve kendisinden vazgeçilemeyecek değerlerin ihlâl edilmesi hâlinde kamu düzeninin açıkça ihlâl edildiğinden söz edilebilir. Davalı (kadın) Türk hukukunun uygulanmadığını yahut yanlış

Öte yandan yabancı mahkemenin Türk hukukunu hatalı yorumlaması hali, Türk hukukunun hatalı uygulanması ile aynı doğrultuda değerlendirilmemektedir⁹⁴. Bu çerçevede tanıma konusu olan yabancı mahkeme kararı verilirken mahkemenin kanunlar ihtilafı kuralları gereği Türk hukuku yetkili olmasına rağmen Türk hukukunu uygulamaması kamu düzenine aykırılık teşkil etmediğine değinilmektedir⁹⁵. Yargıtay 2009 tarihli bir kararında⁹⁶, Hamburg Asliye Hukuk Mahkemesinin Türk Medeni Kanunu’nu uygulaması gerekirken Alman Medeni Kanununu uyguladığı boşanma davasının tanınma talebini kamu düzenine aykırı bulmamıştır.

2. Tanınması İstenen Yabancı Boşanma Kararının Bir Türk Mahkeme Kararıyla Çelişmesi

Yabancı bir mahkeme tarafından verilen boşanma kararına ilişkin bir başka kamu düzenine aykırılık halinin ise tanıma istemiyle Türk hakiminin önüne gelen yabancı mahkeme kararının bir Türk mahkeme kararının hükümleriyle çelişen hükümler içermesi halinde gündeme gelebileceği savunulmaktadır⁹⁷. Esas olarak Türk mahkemesinin karşı karşıya kaldığı bu yabancı mahkeme kararı, ile kararın çeliştiği Türk mahkemesi kararı; “konu, taraflar ve hukuki sebep” yönünden aynıdır. Bu doğrultuda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)⁹⁸ m. 114(i) uyarınca dava şartlarından biri olarak sayılan “aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması”nın tanıma davalarında da dikkate alınması sonucunda söz konusu yabancı mahkeme kararının tanınması dava şartı noksanlığı sebebiyle reddedilmektedir. Görüldüğü üzere bu durumda kamu düzenine aykırılık nedeniyle tanımanın reddedilmesi söz konusu değildir⁹⁹.

Bununla birlikte, yabancı mahkeme kararının Türk mahkemesince daha önce verilen bir kararla çelişmeden aynı hükmü içermesi, tanıma talebinde hukuki yararın bulunmadığına işaret etmektedir. Bu konu çerçevesinde verilmiş 2007 tarihli bir Yargıtay kararında¹⁰⁰, Karaman Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla boşanan eşlerin, yabancı bir mahkeme nezdinde de boşanmaları ve yabancı mahkemeden aldıkları boşanma ilamını Türkiye’de tanıtmak istediklerinde “hukuki yararları-

uyulandığını ileri sürerek yabancı mahkeme önünde istinaf yahut temyiz yoluna da başvurmamıştır. Bu açıklama karşısında boşanma kararı yönünden 5718 sayılı yasanın 58. maddesinin aradığı şartlar gerçekleşmiştir.” ifadelerine yer verilmiştir. Kararın ilgili kısmı için bkz.; (Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 138, dn. 146.)

⁹⁴ 2. HD, E 1993/5243, K 1993/6131, T 25/6/1993. (Ruhi (n 16) 56.)

⁹⁵ Çelikel ve Erdem (n 14) 809; Gürzumar (n 3) 51.

⁹⁶ 2. HD, E 2008/4290, K 2009/10608, T 2/6/2009. (Ekşi (n 34) 297-299.)

⁹⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 708-709.

⁹⁸ Resmî Gazete 4/2/2011, 27836.

⁹⁹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 709.

¹⁰⁰ Yargıtay 2. HD, E 2007/2219, K 2007/2792, T 26/2/2007. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 709, dn. 510.)

nı kanıtlayamamış” olmalarından dolayı tanıma talebinin kabul edilmediği ifade edilmektedir¹⁰¹.

Yabancı mahkeme kararının bir Türk mahkemesi kararıyla hüküm yönünden çelişmesi ve bu yabancı mahkeme kararının tanıma istemiyle Türk mahkemesinin önüne gelmesi söz konusu olduğunda iki karar arasında HMK m. 114(i) hükmü kapsamındaki unsurlardan (taraflar, konu, hukuki sebep) birinin eksik olması halindeyse, tanımanın dava şartı noksanlığı nedeniyle reddedilmesi gündeme gelmeyecektir. Nitekim bu senaryoda yabancı kararın tanınmasının Türk kamu düzenine aykırılık oluşturacağı ifade edilmektedir. Zira çelişkili hükümler içeren iki hükmün Türkiye sınırları içerisinde etki doğurması ve aynı anda kesin hüküm teşkil etmelerinin, karar ahengini bozan bir uygulamaya mahal vermesinden dolayı kamu düzenine açıkça aykırı olacağı ifade edilmektedir. Bahsettiğimiz “çelişki”nin kararlar bakımından tespit edilmesi de revizyon yasağının göz ardı edileceği başka bir istisnai duruma örnek teşkil etmektedir¹⁰².

3. Savunma Hakkına Riayet Koşuluna Uyulmaması

Kamu düzenine aykırılığın, MÖHUK m. 54(1)(ç) hükmü uyarınca düzenlenen “O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması.” hükmüyle yakından ilişki içerisinde olduğu ileri sürülmektedir¹⁰³. Nitekim AİHS m. 6(1) kapsamında teminat altına alınan temel savunma hakları dikkate alınmadan verilen yabancı mahkeme kararlarının Türk mahkemelerine tanıma veya tenfiz talebiyle gelmesi halinde bu kararların AİHS m. 6(1)’i ihlal etmeleri nedeniyle, MÖHUK m. 54(1)’in c veya ç bentleri doğrultusunda tanıma-tenfiz talebinin reddedilmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹⁰⁴.

¹⁰¹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 709, dn. 510.

¹⁰² Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 711-712. Aksi yönde bir görüşe göre, bu halde revizyon yasağının ihlal edilmesi için önemli bir neden bulunmadığından ve yabancı mahkeme ve Türk mahkemesinin kararlarının aynı yönde olması beklenemeyeceğinden, kamu düzenine aykırılığın gündeme gelmemesi gerekmektedir. (Ekşi (n 34) 318.)

¹⁰³ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli (n 4) 138.

¹⁰⁴ Bu duruma örnek teşkil eden Pellegrini v. İtalya davasında Kilise Mahkemesi’nin başvuruca “haberdar edilmeden” evliliğin geçersizliğine karar vermesinin AİHS m. 6(1)’in ihlal edilmesi anlamına geldiğine hükmedilmiştir. Karara konu olayda başvuruca, “evliliğin iptali davası hakkında kendisine ayrıntılı bilgi verilmediğini ve bir avukat yardımı alma imkânının olduğundan haberdar edilmediğini yeniden dile getirmiştir. Ayrıca, ilk derece yargılamasının çok hızlı yürütüldüğünü belirtmiştir. Başvuruca, Temyiz Mahkemesi’nin de kilise mahkemelerinde yürütülen yargılamalara ilişkin dosyayı incelememiş olmasını eleştirmiş ve bu dosyanın kendisi lehine deliller içerebileceğini ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra başvuruca, mali açıdan muhtaç durumda olduğunu ortaya koyduğunu ve bu nedenle nafaka almaya hak kazandığını iddia etmiştir.” (Pellegrini v İtalya Baş. no 30882/96 (AİHM, 20/7/2001), para 27; <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59604%22%7D>})

Öğretide MÖHUK m. 54(1)(ç)'de zikredilen durumlardan birine karşılık gelmeyen savunma hakkı ihlallerinin, kamu düzenine aykırılığa sebep olabileceği ifade edilmektedir¹⁰⁵. Buna karşın yargı kararlarına bakıldığında kimi zaman MÖHUK m. 54(1)(ç) kapsamında düzenlenen davalının usulüne uygun bir şekilde çağırılmamış veya temsil edilmemiş olması ya da yokluğunda karar verilmiş olması halleri de MÖHUK m. 54(1)(c)'de düzenlenen "hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması" şartı dahilinde incelenmektedir. Bu durumda hâkimin kamu düzenine aykırılığı re'sen araştırması gerektiğinden araştırma için davalının ayrıca itirazda bulunması da gerekmemektedir¹⁰⁶.

Yargıtay'ın 1987 tarihli bir kararında¹⁰⁷, "davalının usulen çağırılmaksızın ve geldiğinde dinlenmeksizin karar verilmiş olması"nın Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğu kabul edilmiştir¹⁰⁸. Aynı yönde başka bir Yargıtay kararında¹⁰⁹ da Yargıtay, yabancı mahkemede görülen davanın karar aşamasında ne davalı ne de davacıyı temsil eden bir vekilin hazır bulunmaksızın, tarafların yokluğunda boşanma kararı verilmesinin kamu düzenine aykırı olduğuna hükmetmiştir.

Öte yandan Yargıtay'ın 2012 tarihli bir kararında¹¹⁰; anlaşmalı boşanma kararının tanınması talebinde, tarafların yabancı mahkemede bizzat dinlenmemiş olmasının tek başına Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmeyeceği özellikle vurgulanmıştır. Yargıtay, kararında şu ifadelere yer vermiştir: "*Yabancı mahkeme ilamına konu anlaşmalı boşanmada, tarafların yabancı mahkemede bizzat dinlenilmemiş olmasının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğundan söz edilemez. Ayrıca davalının, hükmü veren yabancı mahkemede de o yer kanunları uyarınca usulüne uygun şekilde avukat ile temsil edildiği de anlaşılmaktadır. O halde; yabancı mahkeme ilamının tanıma koşulları olduğu halde yazılı gerekçe ile isteğin reddi doğru değildir.*"

Cevap dilekçesinin mahkeme kayıtlarına alınmaması, davalının savunma hakkını fiilen kullanmasını engelleyen ağır bir usul eksikliği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda anılan olgu hem MÖHUK m. 54(1)(ç) kapsamındaki

Erişim Tarihi 12.07.2025. Karara ilişkin ayrıntılı değerlendirme için ayrıca bkz.; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 717, dn. 523.

¹⁰⁵ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718; Ruhi (n 16) 59; Ekşi (n 34) 326.

¹⁰⁶ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718; Ruhi (n 16) 59; Nomer (n 4) s. 508.

¹⁰⁷ 2. HD, E 1986/11341, K 1987/68, T 18/1/1987. (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718, dn. 524.)

¹⁰⁸ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) s. 718.

¹⁰⁹ 3. HD, E 2019/3374, K 2019/7658, T 9/10/2019 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025 Aynı yönde; davacının yokluğunda boşanma kararının verilmesini kamu düzenine aykırılık oluşturduğunu kabul eden Samsun 2. Aile Mahkemesi'nin kararı (2023/1350 E, 2023/2003 K) için bkz.; 2. HD, E 2023/7278, K 2024/3409, T 14/5/2024 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025.

¹¹⁰ 2. HD, E 2011/19791, K 2012/16687, T 18/6/2012. Ekşi (n 34) 315-316.

kategorilerden biri olarak, hem de kamu düzenine aykırılık başlığı altında değerlendirilebilecek niteliktedir¹¹¹.

Tarafların aynı avukat tarafından temsil edilmesi de adil yargılanma güvencelerini zedeleyen bir uygulama olarak kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, 2009 tarihli bir Yargıtay kararında¹¹² yabancı mahkemede tarafların aynı avukatla temsil edilmeleri, kamu düzenine aykırı bir uygulama olarak nitelendirilmiştir¹¹³.

MÖHUK m. 54(1)(ç)'de açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, davalıya usulüne uygun tebligat yapılmasına rağmen nihai kararın tebliğ edilmeden kesinleşmesi ve bu kararın Türk mahkemelerinde tanınması talep edildiğinde, kamu düzenine aykırılık gündeme gelebilmektedir¹¹⁴.

2024 tarihli bir Yargıtay kararında¹¹⁵, Basel-Landschaft West Sivil Bölge Mahkemesinin 21.03.2018 tarihli 120 17 595 III sayılı boşanma kararının davalıya usule uygun bir şekilde tebliğ edilmesi, davalının savunma hakkı kapsamında değerlendirilmiş ve bu kapsamda kamu düzenine aykırılıkla savunma hakkı arasındaki keskin bağlantı vurgulanmıştır. Bu çerçevede Yargıtay, “*kararın 19.04.2018 tarihinde kesinleştiği, yabancı mahkemece dava dilekçesi ve mahkeme kararının davalıya tebliğ edildiği, davalının savunma hakkının ihlal edilmediği, Yabancı mahkeme ilamında Türk kamu düzenine aykırılık da bulunmadığı*” doğrultusunda karar vermiştir. 2023 tarihli Yargıtay kararına¹¹⁶ konu olayda Belçika Limburg Asli Hukuk Mahkemesinde davalının ikamet ettiği adres bulunmadığı için Belçika Yargı Kanunu m. 40 uyarınca davalı yerine Kraliyet Savcısı'na tebligat yapılmıştır. Nitekim tanıma talebiyle Türk mahkemesinin önüne gelen bu yabancı karar, “davalının savunma haklarının ihlal” ettiği gerekçesiyle kamu düzenine aykırı kabul edilerek tanınmamıştır¹¹⁷.

4. Yabancı Mahkemenin Türk Hukukundaki Yargılama Usulüne İlişkin Hükümlere Uymadan Karar Vermesi

TMK m. 184, boşanma davalarında yargılamaya ilişkin bazı temel güvenceler getirmiştir. Buna göre, hâkim, taraflara yemin teklif edemez; tarafların boşanma sebebine ilişkin ikrarları ise hâkimi bağlamaz. Ayrıca, hâkim delilleri serbestçe değerlendirmekte ve hâkim yalnızca davanın dayandığı olgulara vicdanen kanaat getirdiğinde bunlar ispatlanmış sayılabilmektedir.

¹¹¹ 2. HD, E 2024/5888, K 2024/6528, T 26/9/2024 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025.

¹¹² 2. HD E. 7321, K. 20304, T. 23.11.2009. (Gençan, s. 1594; Ekşi (n 34) 301.)

¹¹³ Ekşi (n 34) s. 301.

¹¹⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718; Ruhi (n 16) 59; Ekşi (n 34) 326.

¹¹⁵ 2. HD, E 2023/7657, K 2024/1916, T 19/3/2024 <www.lexpera.com> Erişim Tarihi 14.07.2025.

¹¹⁶ 2. HD, E 2022/10551, K 2023/2200, T 4/5/2023 (Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718, dn. 526.)

¹¹⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe (n 4) 718, dn. 526.

Kanaatimizce yabancı mahkeme tarafından verilen bir boşanma kararının tanınmasında, kararın dayandığı usul uygulamalarının da kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan sonuçlar doğurup doğurmadıklarının incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Zira yabancı mahkeme, taraflara yemin teklif etmişse, yalnızca taraf ikrarlarını esas alarak karar vermişse veya hâkimin vicdani kanaati olumsuzun hüküm tesis edilmişse, bu durumlar Türk kamu düzeni açısından ciddi sakıncalar doğurabilme potansiyeline sahiptir.

5. Başka Bir Nedenle Evliliğin Sona Ermesi

MÖHUK'da tanıma davası açma hakkı, evlilik birliğinin devam ettiği durumlar için düzenlenmiştir. Yani boşanma kararının tanınmasından önce taraflar arasında geçerli bir evlilik birliğinin bulunması beklenmektedir.

Bu hususta yabancı mahkemece verilen boşanma kararının tanınması talebi, eşlerden birinin tanıma davası devam ederken ölmesi halinde, evlilik birliği ölümle zaten sona ermiş olduğundan, tanıma kararının güncel bir hukuki yarar sağlayıp sağlamayacağı ve bu durumun kamu düzenine aykırılık boyutunun incelenmesi önemli hâle gelmektedir.

Bu çerçevede 2012 tarihli bir Yargıtay kararında¹¹⁸, yabancı mahkemece verilen boşanma kararının tanınmasına ilişkin davanın, ilamda taraf olan annenin vefatı sonrasında, onun yasal mirasçısı olan küçük çocuğu adına kayıym tarafından açılmasının mümkün olduğu kabul edilmiştir.

Konuya ilişkin 2. Hukuk Dairesinin 2012 tarihli kararında¹¹⁹ da yabancı mahkeme kararının kesinleşmesiyle ortaya çıkan hukuki sonuçların (örneğin miras hakkı) mirasçılar açısından önemli olabileceği, bu nedenle ölenin yasal mirasçılarının tanıma/tenfiz davasına devam edebileceği, bu konuda hukuki yarar bulunduğu belirtilmiştir. Öte yandan karara yazılan muhalefet şerhinde, kararın tanınmasının, evliliğin ölüm gibi başka bir nedenle zaten sona erdiği durumlarda farklı sonuçlar doğurabileceği belirtilmiş ve bu kapsamda kamu düzenine aykırılık ekseninde değerlendirme yapılmıştır. Muhalefet şerhinde özellikle tanıma davası devam ederken eşlerden birinin vefatı hâlinde, evlilik birliğinin kendiliğinden sona erdiğine dikkat çekilmektedir. Böyle bir durumda, sağ kalan eş ölüm anında miras hakkını elde etmektedir. Yani esas olarak yabancı mahkeme kararının Türkiye'de tanınmaması nedeniyle, taraflar hukuken hâlen evli kabul edilmekte ve bu nedenle sağ kalan eş, mirastan yararlanma hakkını sürdürmektedir.

¹¹⁸ 2. HD, E 2009/7321, K 2009/20304, T 23/11/2009. (Nuray Ekşi, 'Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi' (2012) 32[1] Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 33, 43.) Yargıtay'ın yabancı mahkeme kararının tanınması ya da tenfizi davasında davacının ölümü halinde, ölenin mirasçılarının davaya devam edebileceğini ve bu kişilerin hukuki yararı bulunduğunu ifade ettiği başka bir kararı için bkz.; 2. HD, E 2011/21901, K 2012/8257, T 3/4/2012. (Ekşi (n 121) 43.)

¹¹⁹ Ekşi (n 121) 37.

Ayrıca muhalefet şerhinde, MÖHUK'un tanıma davası açma hakkını yalnızca devam eden evlilikler için öngördüğü, ölümle sona ermiş evliliklerde ise bu hakkın kullanılamayacağı ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, boşanma kararının tanınmasının ancak taraflar hâlen evliyse hukuki bir anlam taşıyacağı düşüncesine dayanmaktadır. Ancak, tanıma davası görülürken eşlerden birinin ölmesiyle evlilik zaten sona erdiğinde, tanıma kararının sağ kalan eşin miras hakkı gibi kazanılmış hakları etkilemesi söz konusu olabilmektedir. Yargıtay'ın ilgili muhalefet şerhinde de ölüm nedeniyle sona ermiş bir evliliğe ilişkin boşanma kararının tanınmasının, özellikle miras hakkı bakımından kamu düzeniyle bağdaşmayacağı vurgulanmıştır.

AİHM, Selin Aslı Öztürk ve Türkiye davasına¹²⁰ konu olayda, başvuranın babası 1.02.2001 tarihinde boşanmış ve boşanma kararının tanınması için herhangi bir başvuruda bulunmadan 22.05.2001 tarihinde vefat etmiştir. Babasının vefatının ardından, babasının eski eşinin mirastan pay almasını önlemek amacıyla söz konusu boşanma kararının tanınması için kızı tarafından dava açılmış, ancak Türk mahkemeleri, başvuruçunun taraf sıfatı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. AİHM, 6'ya karşı 1 oyla, başvuruçunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine (AİHS m. 6(1)) ve mülkiyet hakkının da (1 No'lu Ek Protokol m. 1) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Yani AİHM'in verdiği karar bağlamında, bir boşanma davasının taraflardan birinin vefatının ardından tanınmamasının temel hakları ihlal edebileceği ve bu doğrultuda kamu düzenine aykırı bir sonuca yol açabileceği de söylenebilir¹²¹.

Kanaatimizce, mirasçılarının tanıma davasına devam edebilmesini kabul eden Yargıtay yaklaşımı isabetlidir. Zira yabancı boşanma kararının tanınması yalnızca evliliğin sona ermesiyle sınırlı kalmamakta ve mirasçılarının menfaatine doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle, tanıma davasının mirasçılara kapatılmasının hak kayıplarına yol açabileceği ve temel haklarla bağdaşmayacağı açıktır.

SONUÇ

Türk hukukunda boşanma, kişilerin medeni durumunu doğrudan etkileyen ve kamu düzenini ilgilendiren önemli bir aile hukuku kurumudur. Bu bağlamda Türk hukukunda boşanmanın sınırlı sayıda ve belirli sebeplere bağlanmış olması, aile kurumunun korunması amacıyla getirilen önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim çalışma konumuzun yabancı bir mahkemeden alınan boşanma kararına ilişkin olması bu noktada, karşılaştırmalı hukukta yer alan boşanma sebepleri ve boşanma hakkına ilişkin farklı yaklaşımları da incelemeyi gerekli

¹²⁰ Selin Aslı Öztürk ve Türkiye Baş no 39523/03 (AİHM, 13/10/2009) <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-125175> Erişim Tarihi 15.07.2025.

¹²¹ Kararın ayrıntılı değerlendirmesi için bkz.; K Sedat Sirmen, 'Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Taraf Sıfatı Sorunu ve Hukuki Yarar: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Selin Aslı Öz-Türk/Türkiye Kararı' iç Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan (2012) 1013, 1013–1023.

kılmaktadır. Bu farklılıkların, yabancı boşanma kararlarının Türk hukukunda tanınması sürecinde kamu düzeni engeli açısından kritik rol oynaması söz konusudur.

Öncelikle, yabancı boşanma kararlarının tanınmasında kamu düzeni kavramının esnek ve dinamik bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, kavramın somut olaylar ışığında her defasında ayrı bir değerlendirmeyi gerektirmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, MÖHUK'un 54(1)(c) maddesinde önemle vurgulanan "açıkça aykırılık" ölçütü, kamu düzenine aykırılığın bir tanıma engeli olarak kabul edilmesinin istisnai nitelikte olduğunu ve son çare olarak başvurulması gereken bir savunma mekanizması olduğunu ortaya koymaktadır.

Eşitlik ilkesi açısından eşlerin haklarını ihlal eden yabancı boşanma kararlarının, Anayasa'da koruma altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal etmesi nedeniyle kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği ve Türk mahkemelerinde tanınmadıkları görülmektedir. Özellikle tek bir eş boşanma hakkı tanıyan, örneğin yalnızca kocanın sahip olabildiği talak yetkisi gibi tek taraflı bir yetkinin boşanmayı gerçekleştirebilmesi, bu kapsamda ciddi sorunlar oluşturmaktadır. İslam hukukunun uygulandığı hukuk sistemlerindeki değişik talak uygulamaları ve bu doğrultuda talak yetkisinin kullanılmasıyla boşanmanın her halükârda kamu düzenine aykırılık oluşturmaması ise dikkat edilmesi gereken bir hususlardır. Bunun yanı sıra, hiçbir somut boşanma sebebine dayanmayan, salt tek taraflı irade beyanına dayalı boşanma kararlarının da kamu düzeni açısından sorun teşkil etmeleri mümkündür.

Yabancı mahkemelerin yargılama sırasında savunma hakkına riayet etmemeleri de kamu düzenine aykırılığın önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Savunma hakkının ihlal edildiği, davalının usulüne uygun çağrılmadığı ya da temsil edilmediği durumlarda, tanınmanın Türk kamu düzenine aykırılık nedeniyle reddedilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akıntürk T ve Ateş D, *Medeni Hukuk* (27. bs İstanbul 2023)

Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma* (Beta 2006)

Bayata Canyaş A, 'Yabancı Unsurlu Boşanma Davalarında Hukuk Seçimi' (2015) 19 [3] Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3

Bekiş SD, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınma ve Tenfizinde Usul Hukuku Bakımından Kamu Düzenine Aykırılık Halleri* (Seçkin Yayıncılık 2024)

Bilgin Tiyakioğlu, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1996)

Blanes F de P P, 'Divorce: Jurisdiction, Applicable Law, Recognition And Enforcement' in *Justice Programme Of The European Union, English For Judicial Cooperation In Family Law Handbook* (2016) 19

- Çelikel A ve Erdem B, *Milletlerarası Özel Hukuk* (18. bs Beta 2024)
- Demir Gökyayla C, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni* (Seçkin 2001)
- Doğan V, Yılmaz AÇ ve İzmirli LA, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10. bs Ankara 2024)
- Dolunay A, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni’ içinde *Prof. Dr. Yıldırım Uler’e Armağan* (Lefkoşa 2014) 45
- Donahue Jr C, ‘Comparative Reflections of the “New Matrimonial Jurisprudence” of the Roman Catholic Church’ (1977) 75 [5] *The Michigan Law Review* 994
- Dunna GT, ‘Introducing ‘Public Policy’ to Enforcement of Foreign Judgments: Lessons from the Law of Arbitration’ (2018) 2 *Transnational Dispute Management Journal* 1
- Dural M, Ögüz T ve Gümüş MA, *Türk Özel Hukuku Cilt III: Aile Hukuku* (14. bs Filiz Kitabevi 2019)
- Ekşi N, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. bs Beta 2020)
- Ekşi N, ‘Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi’ (2012) 32 [1] *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 33
- Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23. bs Beta 2021)
- Ersen Perçin G ve Baytaroğlu D, ‘Public Order Intervention on the Recognition and Enforcement of Foreign Court Decision’ (2019) 2 *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 303
- Ertaş Ş, ‘Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi’ (1987) 3 [1-4] *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 365
- Gençcan ÖU, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku* (2010)
- Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (3. bs Yetkin Yayınları 2022)
- Gürzumar A, ‘Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri’ (1994) 14 [1-2] *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 21
- Hatfield HN, ‘Private International Law Concepts in Divorce’ (2005) 19 [2] *American Journal of Family Law* 77
- Huysal B, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili’ (2017) 37 [2] *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 473

İyilikli AC ve Ersöz O, ‘Türk Vatandaşlığına Geçişte Yabancıların Birden Fazla Evliliğinin Nüfus Siciline Tescilinin Türk Kamu Düzenine Aykırılığı Üzerine Bir İnceleme’ (2023) 71 [2] Adalet Dergisi 827

İzmirli LA, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelere Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması’ (2018) 22 [4] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 67

Ji Y, *Recognition of Foreign Judgments* (Eleven Den Haag 2022)

Karaca HA, ‘Boşanma ve Ayrılığa Uygulanacak Hukuk Konusundaki Avrupa Konseyi Roma III Tüzüğü Kapsamında Hukuk Seçimi’ (2019) 27 [2] Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi 241

Kılıçoğlu AM, *Aile Hukuku* (Genişletilmiş 4. bs Ankara 2019)

Kinsch P, ‘Enforcement as a fundamental right’ (2014) 7 University of Luxembourg Law Working Paper

Law Commission of India, *Sixty-Fifth Report on Recognition of Foreign Divorces* (Government of India Press Delhi 1977)

Mahajan N, ‘Comparative Study Of Tripple Talaq In Different Countries’ (2024) 2 [9] Journal Of Novel Research and Innovative Development 146

Minehan KE, ‘The Public Policy Exception to the Enforcement of Foreign Judgments: Necessary or Nemesis?’ (1996) 18 Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review 795

Önal A, ‘Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği’ (2017) 37 [2] Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 576

Özgenç Z, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni ile Davanın Esasına Girme (Revision Au Fond) Yasağı Arasındaki İlişki’ (2023) 29 [2] Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1390

Öztaş B, *Aile Hukuku* (6. bs Ankara 2015)

Piyawadani N ve Cabico GK, ‘The Right to Get Divorce (or the Absence of It) in Sri Lanka and the Philippines’ (2021) UN Women Asia and the Pacific

Rivlin R, ‘The Right to Divorce: Its Direction, And Why It Matters’ (2013) 4 International Journal of the Jurisprudence of the Family 133

Ruhi AC, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi* (2. bs İstanbul 2020)

Sakmar A, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma* (İstanbul 1976)

Seviğ MR ve Seviğ VR, *Devletler Hususi Hukuku* (3. bs İsmail Akgün Matbaası 1962)

Sirmen KS, 'Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Taraf Sıfatı Sorunu ve Hukuki Yarar: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Selin Aslı Öz-Türk/Türkiye Kararı' in *Tuğrul Arat'a Armağan* (2012) 1013

Şanlı C, Esen E ve Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11. bs Beta 2024)

Şensöz E, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (Galatasaray Üniversitesi SBE Doktora Tezi 2012)

Tandoğan H, *Aile Hukuku Ders Notları* (1965)

Tanrıbilir FB, 'Türk Hukukunda Yabancı Makamlarca Verilen Boşanma Kararlarının Tanınmasına İlişkin Gelişmeler' in Doğan V, Yılmaz AÇ ve İzmirli LA (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş Yayınları 2019) 375

Tezgel M, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Ankara 2012)

Yakar S, 'Günümüz Suudi Arabistan Hukuk Sisteminde Örfün Kullanımı: Mahkemelerdeki Boşanmalar [The Usage of Custom in the Contemporary Legal System of Saudi Arabia: Divorce on Trial]' (2019) 6 [11] Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 371

Yakar S, 'Günümüz Suudi Arabistan Hukuk Sisteminde Örfün Kullanımı: Mahkemelerdeki Boşanmalar [The Usage of Custom in the Contemporary Legal System of Saudi Arabia: Divorce on Trial]' (2019) 6 [11] Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 371

Zahir I, 'Comparative Analysis of Talaq That Passed Outside the Court in the Perspective of Islamic Law and Compilation of Islamic Law [Mahkeme Dışında Gerçekleşen Talakın İslam Hukuku ve İslam Hukuku Derlemesi Perspektifinden Karşılaştırmalı Analizi]' (2021) 4 [1] Jurnal Al-Dustur 1-18

